

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชที่สำคัญของประเทศไทย เพราะเป็นอาหารหลักของประชากรทั้งประเทศ และเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ นำเงินตราเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากข้าวเป็นพืชอาหารที่สำคัญของประชากรโลก และประมาณ 3,000 ล้านคนหรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลก บริโภคข้าวเป็นอาหารประจำวัน องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ประมาณว่า ในปี พ.ศ. 2565 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 7,000 ล้านคน โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย ซึ่งจะทำให้มีผู้บริโภคข้าวเพิ่มขึ้นเป็น 3,600 ล้านคน และหากอัตราการเพิ่มของประชากรโลก ยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป คาดว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีผู้บริโภคข้าวเพิ่มขึ้นเป็น 4,400 ล้านคน ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตข้าวให้เพียงพอกับจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นทุกปี (วิไลลักษณ์ สมมุติ 2544: 22 อ้างถึงใน สมาน ลายแก้ว 2549: 1)

ประเทศไทยมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด 132.49 ล้านไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ เหมาะแก่การทำนาปลูกข้าว ในปี 2551/52 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมประมาณ 70.64 ล้านไร่ แบ่งการผลิตข้าวเป็น 2 ฤดู ได้แก่ ข้าวนาปี มีพื้นที่เพาะปลูก 57.84 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 43 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ให้ผลผลิต 21.04 ล้านตันข้าวเปลือก (15.87 ล้านตันข้าวสาร) ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 416 กิโลกรัม ส่วนข้าวนาปรัง มีพื้นที่เพาะปลูก 12.80 ล้านไร่ ให้ผลผลิต 8.80 ล้านตันข้าวเปลือก (5.81 ล้านตันข้าวสาร) ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 688 กิโลกรัมต่อไร่ มีเกษตรกรอาชีพ ทำนาหรือชาวนา จำนวน 3.7 ล้านครัวเรือน ผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชาชน และเหลือส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศปีละกว่า 8 ล้านตันข้าวสาร หรือประมาณ 12 ล้านตันข้าวเปลือก สินค้าข้าวสามารถทำรายได้สู่ประเทศปีละมากกว่า 100,000 ล้านบาท (สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว 2554: 1)

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง มีการเพาะปลูกในทุกพื้นที่อำเภอ ในปีการเพาะปลูก 2551/2552 จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่นา จำนวน 317,247 ไร่ สามารถให้ผลผลิตปีละ 213,582.95 ตัน หรือเฉลี่ย 544 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมปลูก ได้แก่ เฉียงพัทลุง เล็บนกปัตตานี และชัยนาท การถือครองพื้นที่นาของเกษตรกรประมาณรายละ 5 – 7 ไร่ แต่ขณะนี้ จังหวัดพัทลุงกำลังประสบปัญหาพื้นที่นาข้าวถูกบุกรุกโดยพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ซึ่งเกษตรกร เห็นว่าสามารถสร้างรายได้ที่ดีกว่า เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน รวมทั้งปัญหาพื้นที่นาข้าวถูกทิ้ง ให้เป็นนาร้าง เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรขาดแคลนแรงงาน เกษตรกรผู้ทำนาข้าวมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตสูง รายได้ไม่จูงใจต่อการผลิต มีความเสี่ยงจากปัญหาภัยธรรมชาติ ฯลฯ ด้วยเหตุ ดังกล่าวทำให้พื้นที่นาที่ยังคงปลูกข้าวมีแนวโน้มลดลงทุกปี (สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง 2554: 27)

ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรตระหนักว่า ภาครัฐเล็งเห็นถึงคุณค่าและให้ความสำคัญกับการ ทำนาข้าว รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว จังหวัดพัทลุงจึงสนับสนุนให้เกษตรกร รักษาพื้นที่นาข้าวของตนเองไว้ และส่งเสริมการผลิตข้าวโดยนอกจากจะมุ่งเพิ่มปริมาณและพัฒนา คุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ยังมุ่งส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว ตามแนวทางการผลิตข้าวที่ถูกต้องเหมาะสม ตามโครงการผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานอาหาร ปลอดภัยครบวงจร โดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ในการวิจัยเรื่องนี้จึงต้องการศึกษาว่าเกษตรกรยอมรับและสามารถนำเทคโนโลยีการ ผลิตข้าวไปปฏิบัติเพียงใด และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว มีปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตข้าวหรือไม่อย่างไร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปปรับปรุง แนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวที่เหมาะสมกับเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกร
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตข้าวของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

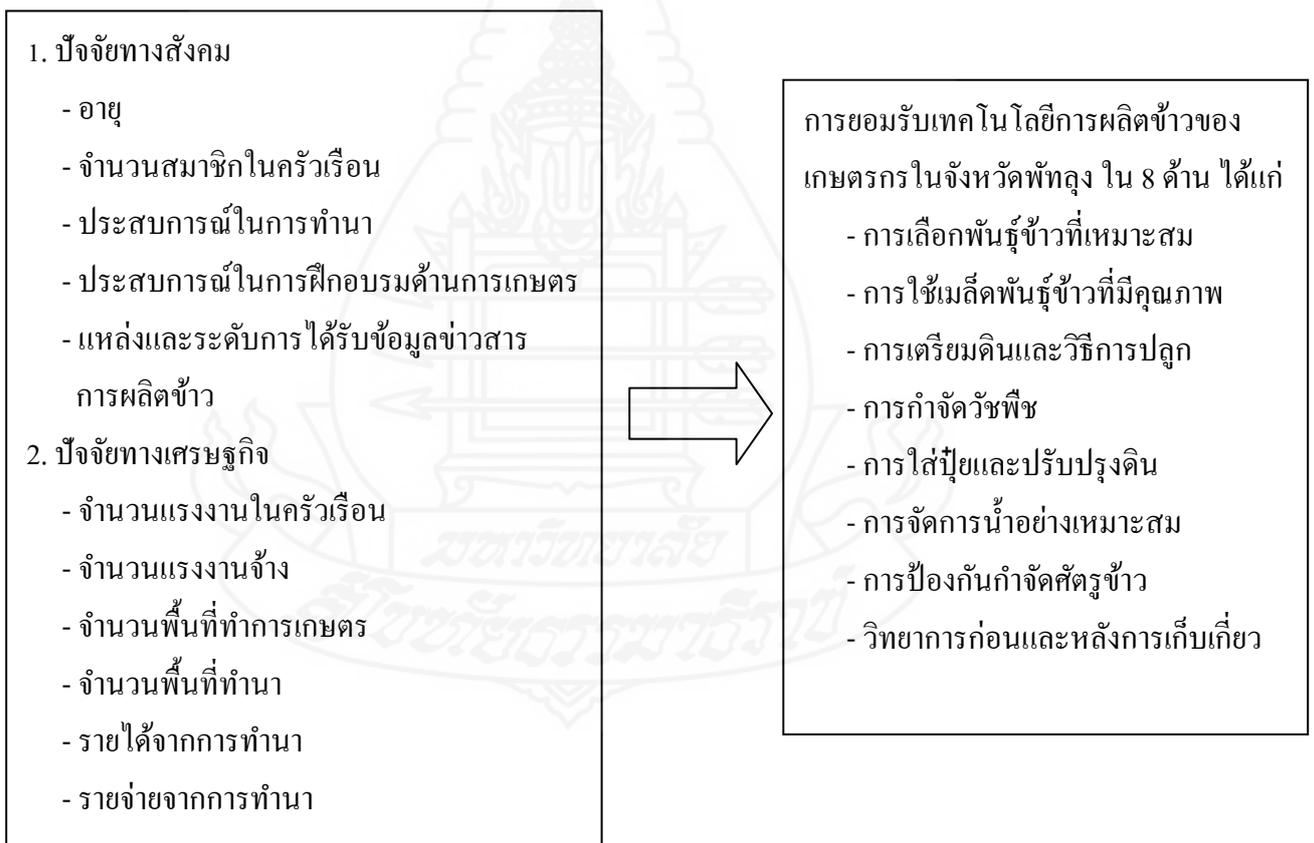
จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

3.1 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสิทธิภาพในการทำงาน ประสิทธิภาพในการฝึกอบรมด้านการเกษตร แหล่งและระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารการผลิตข้าว

3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนพื้นที่ทำนา รายได้จากการทำนา รายจ่ายจากการทำนา สามารถแสดงตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำงาน ประสบการณ์ในการฝึกอบรมด้านการเกษตร แหล่งและระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารการผลิตข้าว และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนพื้นที่ทำนา รายได้จากการทำนา รายจ่ายจากการทำนา มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

5.1 ขอบเขตประชากร ประชากรที่ศึกษาเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานอาหารปลอดภัยครบวงจร ปี 2554 กิจกรรมผลิตข้าวคุณภาพดีเพื่อการค้าและการบริโภคของจังหวัดพัทลุง จำนวน 1,562 ราย ที่ได้จากการสุ่มโดยใช้สูตรคำนวณการประมาณการขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973: 725-727) ให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จะได้ตัวอย่างจำนวน 318 ราย

5.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาด้านปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกร

5.3 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาถึงการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรในเชิงความคิดเห็นและการนำไปปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง

5.4 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาในปี พ.ศ. 2555/2556

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ข้าว หมายถึง เมล็ดข้าวพันธุ์ดี ได้แก่ พันธุ์เยี่ยมพัทลุง และพันธุ์เสียบกบัตตานี ซึ่งเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากการเข้าร่วมกิจกรรมผลิตข้าวคุณภาพดีเพื่อการค้าและการบริโภคภายใต้โครงการผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานอาหารปลอดภัยครบวงจร ปี 2554 ของจังหวัดพัทลุง

6.2 การยอมรับ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากที่เกษตรกรได้รับความรู้ แนวคิด วิธีการใหม่ และนำไปปฏิบัติ

6.3 เทคโนโลยีการผลิตข้าว หมายถึง เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตข้าว จาก คำแนะนำของกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

6.4 การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากที่ เกษตรกรได้รับความรู้ แนวคิด วิธีการใหม่ในเรื่องเทคโนโลยีการผลิตข้าวและนำไปปฏิบัติ

6.5 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี เพื่อการค้าและการบริโภค ภายใต้โครงการผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานอาหารปลอดภัยครบวงจร ปี 2554 หรือสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยทำนาด้วย

6.6 โครงการผลิตข้าวคุณภาพมาตรฐานอาหารปลอดภัยครบวงจร หมายถึง โครงการ ตามแผนพัฒนาจังหวัดของจังหวัดพัทลุง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาการผลิตข้าวของเกษตรกรให้สอดคล้องกับ ศักยภาพของเกษตรกร

7.2 สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการปลูก ข้าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าว

7.3 สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการปลูกข้าวให้ตรงตามความต้องการ และเหมาะสมกับสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น

7.4 สามารถนำผลสรุปการวิจัยหรือข้อเสนอแนะจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทาง ในการทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการปลูกข้าวของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป